VI
353

BRIEVEN OVER MARINE-BEHEER

I

Het Eskader in Oost-Indië

DOOR

W. J. COHEN STUART.
Oud-Minister van Marine.

's-GRAVENHAGE
W. P. VAN STOCKUM & ZOON
1910

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

VI, 353

BRIEVEN OVER MARINE-BEHEER

I

Het Eskader in Oost-Indië

DOOR

W. J. COHEN STUART.
Oud-Minister van Marine.

's-GRAVENHAGE
W. P. VAN STOCKUM & ZOON
1910

CAT. GENOOTSCHAP VAN W. EN W.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL R.I.
Tanggal : 1-07-2010
Nomor Induk : 1129/PK-Museum/2010
BIB - ID : 863260
ITEM - ID : 0000323854
Asal : Museum Pusat

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Het Eskader in Oost-Indië.

Ieder bezoeker der reede van Soerabaia kent het daar dienstdoende wachtschip, het voormalige „ramtorenschip" „Koning der Nederlanden."

Eene indrukwekkende verschijning is het schip niet; dit was het ook vroeger niet, met zijne drie kleine schoorsteenen en weinig bovenbouw, in vergelijking met wat een hedendaagsch vechtschip te zien geeft. Maar wie let op het massale van den breeden romp, zal zich licht kunnen voorstellen, dat dit schip onder het materieel van Holland's moderne Marine eenmaal de plaats van den Leviathan heeft ingenomen.

Toen, ruim vijftien jaren geleden, in het bassin der werf te Soerabaia de uitdienststelling van de „Koning" plaats had, en vermoed werd, dat het met hare loopbaan als vaar- en vechtschip gedaan was, stond op den wal een belangstellend toeschouwer, die mede het saluut bracht aan de neêrdalende vlag.

Hij diende op een ander schip, had dus met de plechtigheid niets te maken; maar het ging hem aan het hart, aan de vloot haar grootste schip te zien ontvallen, en hij vroeg zich af, hoe lang het duren zou, eer dat

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

andermaal de Marine-wimpel boven een schip van meer dan 5000 ton waterverplaatsing zou waaien.

Het was op verre na niet het ideaal van een oorlogschip, dat daar ter ruste ging; het kon geenszins gelden als de gelukkige oplossing van tactische vraagstukken, zooals die destijds aan den bouwmeester van oorlogschepen werden voorgelegd; verschillende omstandigheden hadden de taak van den ontwerper tot eene zware gemaakt.

Maar het vertegenwoordigde, in zijn breeden opzet van millioenen-kostend schip voor onze kleine Marine, een groot beginsel.

Nederland, klein land tusschen machtige naburen, in Europa zich eene hoogst bescheiden rol opgelegd ziende, nam door zijne kostbare overzeesche bezittingen rang onder de eerste koloniale mogendheden; bij de beveiliging van dat bezit moest de zeemacht de hoofdrol spelen.

Waren er beletselen, 't zij in de gesteldheid der havens, 't zij in de ruimte van 's Lands geldmiddelen gelegen, tegen het aanschaffen van schepen zooals andere mogendheden die bouwden, dan was dit te betreuren; maar niets was er dat aanleiding gaf, voor de verdediging van Indië minder dan het beste materieel noodig te achten.

Den bestuurderen onzer Marine van eene kleine halve eeuw geleden komt de eer toe, dit te hebben ingezien. In de aanschaffing van een prachtschip als de „Prins Hendrik" destijds was, dat allerwege de bewondering der kenners gaande maakte, in den bouw van een kolos als de „Koning", en de aanwijzing van beide schepen voor de verdediging der Oost-Indische Koloniën, lagen een durf en een helderziendheid, waaraan niet licht naar verdienste hulde kan worden gebracht.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Onnoodig is het, hier in herinnering te brengen, wat er verder voorviel, ten aanzien van den aanbouw voor de vloot in het algemeen, en voor die tot beveiliging der Koloniën in het bijzonder, na de voltooiing der beide bovengenoemde schepen; genoeg zij het, dat in 1898, op het initiatief van den Minister Jhr. Röell, weder tot aanbouw van pantserschepen voor het eskader in Oost-Indië werd overgegaan.

Deze gedragslijn werd verder gevolgd door de Ministers Kruys en Ellis, en zoo liepen achtereenvolgens in de jaren 1900 tot 1904 de pantserschepen „Koningin-Regentes", „de Ruyter", „Hertog Hendrik" en „Maarten Harpertzoon Tromp" van stapel.

De waterverplaatsing was slechts weinig beneden die der „Koning der Nederlanden". In tegenstelling met deze evenwel, wekte het type „Koningin-Regentes," door de inrichting naar de eischen des tijds, algemeene tevredenheid; het personeel onzer Marine gevoelde, daarmede een wapen te hebben in handen gekregen, dat men, de kosten in aanmerking genomen, niet doelmatiger zoude kunnen wenschen.

Het was er intusschen verre van, dat deze schepen zich in dezelfde verhouding zouden bevinden tot het materieel, dat bij andere vloten werd aangeschaft, waarin destijds de ramtorenschepen „Hendrik" en „Koning" hadden gestaan tot hunne tijdgenooten onder vreemde vlag. Men was toen bij voorbeeld, ten tijde dat de „Tromp" in aanbouw werd gebracht, bij de Engelsche Marine reeds tot belangrijk over de 15000 ton waterverplaatsing gestegen.

Met het oog hierop werd door schrijver dezer regelen in eene lezing voor de Marine-Vereeniging in het begin van het jaar 1904 de aanbouw van schepen van 7000 à

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

8000 ton waterverplaatsing bepleit, in verband waarmede het ter hand nemen eener afdoende verbetering van den waterstand in een der toegangen tot de reede van Soerabaia werd aanbevolen.

Kort te voren had Minister Ellis zijn voornemen te kennen gegeven, bij voortgezetten aanbouw van pantserschepen voor het eskader in Nederlandsch-Indië tot grooter afmetingen over te gaan (zie memorie van Toelichting bij de begrooting voor 1904).

Tegen deze vergrooting bestonden intusschen twee bezwaren, van bijzonderen, hoewel onderling zeer verschillenden aard.

Wilde men den aanbouw van den romp doen plaats hebben op 's Rijks Werf te Amsterdam, dan was de doorvaartwijdte der sluis, die het Oosterdok met het open IJ verbond, een beletsel tegen grootere wijdte dan die van de bestaande schepen.

Het andere beletsel was de regeling van de sterkte en samenstelling der in Nederlandsch-Indië te onderhouden scheepsmacht, zooals die was vastgelegd in de Koninklijke Besluiten van 4 Juni 1897 (Stbl. n° 163) en van 27 Juni 1901 (Stbl. n° 191), waardoor het marine-bestuur genoodzaakt was, zich te bepalen tot een charter van schip, waarvan de bemanningssterkte een bepaald aantal koppen niet te boven ging.

Maatregelen, om de beide hier genoemde bezwaren uit den weg te ruimen, waren reeds door Minister Ellis, vóór dien aftreden, toegezegd en min of meer voorbereid.

Behalve aanschaffing van grootere schepen, was in de boven aangehaalde vergadering der Marine-Vereeniging door mij aanbevolen, een flink aantal torpedobooten van het model dat sedert eenige jaren in Nederland voldoening

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

gaf, voor de verdediging van den Indischen Archipel te bestemmen. Ook hiertegen verzette zich de regeling der kostenverdeeling tusschen Indische en Staatsbegrooting, aangezien de bovengenoemde Koninklijke besluiten de aanwezigheid van torpedobooten bij de zeemacht in Indië alleen toelieten met de eng omschreven bestemming van „verdediging van havens of van toegangen naar havens of reeden".

Bij het personeel der Marine scheen eenig wantrouwen te bestaan in zake de mogelijkheid om in onze kleine Marine tot een grooter type van schepen over te gaan, zonder wat betreft de indeeling in al te ongunstige verhouding te geraken. Het kwam mij daarom gewenscht voor, een volledig programma van aanbouw samen te stellen en bekend te maken, waarin de boven ontwikkelde denkbeelden zouden belichaamd zijn. Zulks geschiedde in de memorie van Toelichting bij de begrooting voor het jaar 1907.

Voor de verdediging der Oost-Indische bezittingen werd voorgesteld, in den tijd van 18 jaren aan te bouwen een viertal schepen van 6.5 millioen gulden elk, benevens zes torpedoboot-vernielers en veertien torpedobooten, type „Ophir".

Uit den aard der zaak moest het bouwprogramma met daarbij voorgestelde verdeeling der kosten van aanbouw zich over 25 jaren uitstrekken, omdat de levensduur van het gepantserde materieel op dat aantal jaren was vastgesteld, en uit die opgaven blijken moest, of inderdaad tijdig in de vernieuwing van het versletene of verouderde werd voorzien.

Ware het niet noodig geweest, op deze wijze eene proef op de som te geven, dan zoude, wat de groote schepen betreft, de opgave met het jaar 1923 hebben kunnen eindigen; en dit zoude mijne denkbeelden juister

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

hebben weêrgegeven, in zoóverre, dat eene vervanging der vier schepen, type „Regentes", die na het jaar 1926 aan den dienst zouden beginnen te ontvallen, door schepen van hetzelfde charter, zooals in het programma werd ondersteld, vermoedelijk niet zoude worden ondernomen.

Het is immers waarschijnlijk dat de afmetingen der schepen steeds groeien zullen, en men dus na het aanschaffen van vier schepen van 6.5 millioen niet tot een kleiner type zal teruggaan.

Wat nu betreft het maken van een begin met de ten uitvoerlegging van het bouwplan, waartoe de noodige gelden op de begrooting voor 1907 waren gebracht, zoo was, omdat tot eene verbreeding der Oosterdoksluis nog geen voorstel konde worde gedaan, en de Regeering het niet wenschelijk achtte den aanbouw van een nieuw schip buiten 's Rijks werf te Amsterdam te doen plaats hebben, aan een tweede pantserschip voor verdediging van het Rijk in Europa, type „Heemskerck", de voorrang gegeven boven het eerste der schepen van vergroot type voor Indië; duidelijk was daarbij uitgedrukt, dat deze verschikking noodgedrongen geschied was.

Zooals bekend, leidde het debat, in de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 15 en 17 December gehouden, tot het wijzigen van het Regeeringsvoorstel, en werd dientengevolge het schip van 6500 ton waterverplaatsing, verbeterd type „Tromp", voor het eskader in Oost-Indië gevoteerd.

Aanleiding tot deze wending in den loop van het debat was wel voornamelijk het feit, dat enkele dagen te voren het dagelijksch bestuur der gemeente Amsterdam aan den Raad dier gemeente eene voordracht had ingediend, strekkende om de noodige werken tot verbreeding

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

der Oosterdoksluis, met eene bijdrage van het Rijk in de kosten, te ondernemen.

Door het gewijzigde Regeeringsvoorstel in behandeling te nemen, toonde de Kamer het onnoodig te achten, in het breede over de bijzonderheden van het voorgestelde schip in discussie te treden.

Werd hiermede, in vergelijking van hetgeen bij voorafgegane voorstellen van dien aard wel had plaats gevonden, een nieuwe weg ingeslagen, zulks kan niet anders dan als eene verbetering worden aangemerkt; het was toch reeds meermalen gebleken, dat wanneer het debat verloopt in technische bijzonderheden, voor het meerendeel harer leden zonder waarde, de Kamer noodeloos wordt vermoeid. en ten slotte het overzicht verliest, dat zij voor het nemen van hare beslissing behoeft.

Geheel ten onrechte is somtijds beweerd geworden, dat van de zijde der Regeering het voorstel niet voldoende was voorbereid en overwogen. Nadat in de Memorie van Toelichting bij het begrootingsontwerp de wenschelijkheid van een grooter type van oorlogsschip dan de te voren gebouwde was bepleit, waren in de Memorie van Toelichting op het Voorloopig Verslag de hoofdgegevens omtrent het voorgestelde schip ter kennis van de Kamer gebracht; en de hoogst belangrijke vraag, of de waterstand in de vaarwaters naar de reede van Soerabaia voor een charter van schip als het voorgestelde voldoende zou zijn, was in het debat ter sprake gebracht, waarbij door de Regeering uitvoerige gegevens waren verstrekt geworden.

Evenzeer onjuist is de opvatting, die bij sommigen schijnt te hebben post gevat, als zouden de loop en de uitslag der beraadslaging niet met mijne wenschen hebben gestrookt. Uit den aard der zaak moest het mij, die zich

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

den overgang tot een grooter scheepstype voor de verdediging van Indië in de eerste plaats tot taak had gesteld, bijzonder aanlokken, dit strijdpunt reeds aanstonds op den voorgrond gebracht en beslecht te zien.

Dat bij de Kamer ernstig bezwaar bleek te bestaan tegen het toestaan van gelden voor pantserschepen ten behoeve der verdediging van het rijk in Europa, werd door mij ten zeerste betreurd. Intusschen moet erkend worden, dat zoolang de aanbouw van groot materieel maar niet stilstaat, ook de defensie hier te lande gebaat wordt; immers naarmate krachtiger eenheden tot het eskader in Oost-Indië behooren, kunnen de oudere schepen hier te lande worden benut; het type „Koningin-Regentes" verschilt in tactische eigenschappen maar zeer weinig van het type „Heemskerck".

Nu drie jaar zijn verloopen, mag worden aangenomen dat het vergrootе type van pantserschip bij het personeel der Marine waardeering heeft gevonden. Uit den strijd over de bewapening, waarin, zooals bekend, door den tegenwoordigen Minister wijziging werd gebracht, is wel duidelijk gebleken, welke aanmerkelijke winst aan strijdwaarde, in vergelijking met de voorgangers, door de grootere afmetingen werd verkregen; zal eenmaal over de kosten van het schip in dienst te oordeelen zijn, waartoe voornamelijk de sterkte en samenstelling der bemanning de grondslagen moeten vormen, dan zal, naar vertrouwd mag worden, blijken, dat de vermeerdering van bedrijfskosten door de winst aan strijdwaarde in ruime mate wordt opgewogen.

Wat betreft den diepgang van 61.5 dM., voor het nieuwe scheepstype aangenomen, de berichten omtrent de verbetering der toegangen tot de reede van Soerabaja,

PERPUSTAKAAN NASIONAL

voornamelijk den Westelijken, hebben dien volkomen gewettigd. Vermoedelijk zoude bij een thans te maken ontwerp zonder bezwaar op eenige decimeters meer diepgang kunnen worden gerekend.

Blijkt uit het bovenstaande de weg tot voortgezetten bouw voor het eskader in Oost-Indië onder gunstige omstandigheden open te staan, de Regeering heeft geen blijk gegeven van het voornemen, dien weg te bewandelen. De bouw van de „Zeven Provinciën" is ver genoeg gevorderd, om op 's Rijks Werf een nieuwen bodem op stapel te kunnen zetten, maar een voorstel daartoe is niet gedaan.

Oorzaak hiervan is het rapport der Staatscommissie, benoemd bij Koninklijk Besluit van 3 Augustus 1906, n° 39. Zooals bekend, had deze Commissie de opdracht „tot het doen van voorstellen, tot herziening van het Koninklijk besluit van 27 Juli 1896 (Staatsblad n° 141), in dier voege dat een doelmatige samenstelling en indeeling der Zeemacht in Nederlandsch-Indië ook in den vervolge mogelijk zij en dat de uitgaven voor die Zeemacht naar billijkheid tusschen de Staatsbegrooting en de begrooting voor Nederlandsch-Indië worden verdeeld."

Bij haar rapport, uitgebracht op 22 Mei 1908, geeft de Commissie niet alleen haar advies over het vraagstuk der verdeeling van de kosten, strekkende tot het scheppen van eene geheel afzonderlijke zeemacht voor Nederlandsch-Indië, maar beveelt zij tevens aan, die zeemacht uitsluitend uit torpedo-materieel te doen bestaan.

Tot den aanbouw van een nieuw pantserschip nu meent de Minister van Marine geen voorstel te moeten doen, zoolang omtrent genoemd rapport nog geene beslissing is genomen.

Is dit juist gezien?

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Tijdens het opmaken der begrooting voor 1910 had de Minister het rapport reeds meer dan een jaar in handen. Men mag vragen of die tijd niet voldoende is geweest om den Minister in staat te stellen, het initiatief te nemen om tot eene beslissing in zake het rapport te komen, **althans voor zooverre de voorstellen der Commissie de keuze van het materieel raken.**

Het is zaak, hier goed te onderscheiden.

Hetgeen van de Commissie, blijkens hare opdracht, gevraagd werd, is het doen van voorstellen tot herziening van het Koninklijk besluit van 27 Juli 1896.

Wilde de Regeering harerzijds eene herziening van gemeld Koninklijk besluit ondernemen, zonder omtrent de voorstellen der Commissie aangaande datzelfde onderwerp zich volledig uit te spreken, dan zoude haar klaarblijkelijk ernstig verwijt moeten treffen.

De omstandigheid evenwel, dat de Commissie bij de uiteenzetting harer zienswijze omtrent eene herziening van het aangehaalde Koninklijk besluit tevens hare meening heeft uitgesproken omtrent de toekomstige samenstelling der zeemacht is Oost-Indië, kan geene aanleiding zijn, van de Regeering te verwachten, dat zij van maatregelen tot onderhouden en versterken van die zeemacht zoude afzien, tot tijd en wijle omtrent de omvangrijke materie, der Commissie ter bestudeering voorgelegd, eene definitieve beslissing zal kunnen worden genomen.

Ware dit wel het geval, dan zoude zeker de Minister van Marine, die tot de instelling der Commissie heeft medegewerkt, niet ter zelfder tijd eene begrooting hebben kunnen indienen, waarbij een geheel stelsel van samenstelling van, en aanbouw voor de Zeemacht, ook in Oost-Indië, ter toelichting werd ontwikkeld.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Heeft het betoog der Commissie, ten gunste eener vloot, uitsluitend uit torpedo-materieel bestaande, s'Ministers overtuiging omtrent de noodzakelijkheid van den aanbouw van schepen voor het eskader in Oost-Indië aan het wankelen gebracht, dan is het denkbaar, dat er tijd noodig is om nieuwe voorstellen uit te werken.

Blijft echter de Minister, tegen het advies der Commissie in, aanbouw van schepen noodig achten, dan zou het onbillijk zijn van hem te vorderen, de aanschaffing van hetgeen hij noodig acht, uitstel te doen ondergaan.

Dit standpunt in te nemen, en zich daaromtrent onomwonden uit te spreken, is dringend noodig. Geschiedt dit niet, dan staat te vreezen, dat gebracht zal worden, nieuwen aanbouw van schepen uit te stellen tot omtrent de verdeeling van de kosten der zeemacht over de Indische en de Staatsbegrooting eene eindbeslissing zal zijn genomen.

Het bestek van dit opstel laat niet toe, uiteen te zetten, waarom deze aangelegenheid zoo bij uitstek als eene teedere en gewichtige moet worden beschouwd; genoeg zij het, aan te stippen: dat niet alleen eene billijke verdeeling van kosten tusschen de Indische en de Nederlandsche schatkist daarmede gemoeid is, maar de veel belangrijker vraag naar eene redelijke plaatsing der verantwoordelijkheid voor de doelmatige inrichting der weermiddelen ter zee, waarbij de beveiliging der kolonie zoo van nabij betrokken is.

Rustige overweging van de vragen, die zich hierbij voordoen, en die verstrekkend zullen zijn, om het even of het advies der Commissie wordt gevolgd of niet, dient verzekerd te zijn; kans op overhaasting onder pressie, doordat de vloot op hare aanvulling van materieel wacht, behoort te zijn uitgesloten.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Boven werd de mogelijkheid ondersteld, dat de Minister van Marine door het betoog der meergenoemde Staatscommissie tot voorstander eener torpedo-vloot, zonder steun van pantserschepen, zoude zijn bekeerd; inderdaad valt te erkennen, dat er eene strooming bestaat onder het korps zeeofficieren, om in eene zoodanige samenstelling voor onze zeemacht heil te zien.

Niet weinig invloed is hierop uitgeoefend door de ontzaggelijke stijging der afmetingen van de gevechtseenheden bij vreemde vloten. Sedert Engeland met de „Dreadnought" voor den dag kwam, is het alsof scheepstypen van kleinere afmetingen in het geheel niet meer in tel zijn.

Staat men nu voor de vraag, hoe de Marine te organiseeren van eene natie, wier financieele krachten juist toerekend zouden zijn voor de aanschaffing van enkele zulke schepen, dan is het verklaarbaar, dat geheel afzien van schepen, maar daarentegen eene krachtige torpedovloot scheppen, aanlokt.

Het is echter niet meer dan schijn, dat men hierdoor betere utilisatie zou bereiken, gebrachte financieele en persoonlijke offers voordeeliger in weerkracht zoude omzetten.

Het groot aantal eenheden, eene torpedo-vloot vormende, moge grooter indruk van macht maken, het oog van den tacticus aangenamer aandoen, dan een scheepsmacht van enkele zwaardere eenheden, gezamenlijk de zelfde aanschaffingskosten vertegenwoordigende; bewezen is daarmede geenszins, dat het geschut, tot dusver hoofdwapen in den zeestrijd, straffeloos kan worden ter zijde gelaten.

Moge al kunnen worden betoogd, dat voor eene taak,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

als der zeemacht bij de verdediging van den vaderlandschen bodem wacht, waar de strijd in ieder geval nabij versterkte havens plaats moet grijpen, de torpedo-vloot tot de hoofdrol geroepen is, waar het geldt de verdediging van een eilandenrijk als onze Oost, uitgestrekte zeegebieden insluitend, en van versterkte havens nagenoeg geheel verstoken, kunnen goed zeebouwende oorlogsschepen niet worden gemist.

Men moge betreuren, dat aantal en charter der schepen niet grooter kunnen zijn, twijfel koesteren of de te ontwikkelen strijdkracht voldoende zal zijn voor verschillende gevallen, die zich kunnen voordoen; dit is op zich zelf geene reden, om deze scheepsmacht eenzijdig te wapenen, haar het gebruik van het hoofdwapen te ontzeggen.

Ook van eene torpedo-vloot valt gemakkelijk aan te toonen, dat eene zeemogendheid van den eersten rang in bepaalde gevallen eene verpletterende overmacht daar tegenover kan stellen.

De consequentie der redeneering van hen, die van groote schepen willen afzien, omdat wij ze niet groot genoeg en niet in genoegzamen getale kunnen hebben, voert tot het niet hebben van eenige vloot; en men kan daarbij wijzen op het voorbeeld van sommige natiën met niet onbelangrijk koloniaal bezit en weinig of geene zeemacht.

Maar het zou een kwade dag zijn voor de nazaten van Houtman, Koen en zoo vele anderen, wanneer ons volk zich door zulk een vooruitzicht liet voeren op den weg van het schuwen van opofferingen.

In hoeverre de stelling eener mogendheid in het internationaal verband, het aanzien dat zij geniet, rechtstreeks afhangen van de sterkte harer strijdkrachten, is

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

natuurlijk uiterst moeielijk te bepalen; maar dat het optreden der zeemacht in den vreemde voor een koloniezeerend en zeevarend volk als het Nederlandsche van groot belang is, wie zou het betwijfelen?

Men wachte zich wel, van de plaats, eenmaal ingenomen, uit eigen beweging terug te treden. En dat zoude men zeker doen, wanneer men het komen liet tot een toestand, waarbij de vlag niet meer aan boord van schepen in den vreemde kon worden vertoond. Dat hierbij niet uitsluitend behoeft te worden gedacht aan feesten en beleefdheidsbezoeken, is duidelijk, wanneer men denkt aan de omstandigheden, die aanleiding gaven tot het optreden van de Marine in de West-Indische wateren aan het eind van het jaar 1908.

Op eene vorige bladzijde werd met een enkel woord gewezen op de beteekenis van de kostenverdeeling tusschen Indische en Staatsbegrooting voor de juiste plaatsing der verantwoordelijkheid voor doelmatige inrichting en samenstelling der weermiddelen ter zee in den Indischen Archipel.

In de reeds meermalen aangehaalde lezing voor de Marine-Vereeniging in 1904 werd door mij bepleit, de verantwoordelijkheid voor die strijdmiddelen te water, welke het Rijksbelang der beveiliging van de Oost-Indische Koloniën tegen geweld van buiten hebben te dienen, uitsluitend te doen dragen door den Minister van Marine, die dan ook, behoudens het algemeen overleg met zijne ambtgenooten, de vrije hand zou moeten hebben in de inrichting dier strijdmiddelen, zonder gebonden te zijn aan regelingen als de bestaande, terwijl in de kosten der zeemacht door de Indische schatkist zou worden bij-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

gedragen tot een bedrag, onafhankelijk van de sterkte en samenstelling van de in Indië aanwezige Zeemacht.

Aan de berekening der sterkte van het personeel, benoodigd voor de bemanning der vloot, behoorende bij het programma van aanbouw, medegedeeld in de Memorie van Toelichting bij de Begrooting voor 1907 — Zie Bijlage III dier Memorie — moesten de bestaande regelingen ten grondslag liggen.

In het volgende zal worden gewezen op het een en ander, dat ten bate van het Koloniaal defensie-belang zou kunnen worden verricht, wanneer eenmaal de Minister van Marine, als boven werd bedoeld, de vrije hand in de organisatie van de Zeemacht in Indië verkreeg.

Waar met het materieel der zeemacht moet worden gewoekerd, om ook in de Koloniën te voldoen aan de hooge eischen, daaraan gesteld, is niet alleen de aanvulling door aanbouw van belang.

Uit de noodzakelijkheid, het materieel, dat zich in dienst bevindt, ten volle geschikt te doen zijn voor alle oorlogs-verrichtingen, vloeit de eisch voort, elk oorlogsschip tijdig en gedurende voldoenden tijd, in herstelling op te nemen.

Hier komt nu eene der omstandigheden ter sprake waardoor ons land ten opzichte van eene eenvoudig en zuinig ingerichte zeemacht in het nadeel is bij andere, door de noodzakelijkheid om een groot koloniaal gebied op verren afstand van weermiddelen te voorzien.

Wat het personeel betreft, is het duidelijk, dat, naarmate het eventueel terrein van actie eener zeemacht verder verwijderd ligt van het land, waar hare bemanning grootendeels gerecruteerd en opgeleid wordt, de gelegenheid om deze bemanning door eenig stelsel van weerplicht te

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

verkrijgen, bezwaarlijker wordt; daarop zal echter hier niet verder worden ingegaan.

Wat het materieel aangaat, werd tot dusver steeds als regel aangenomen, dat herstellingen van eenigen omvang aan de groote schepen bepaaldelijk in Nederland moeten worden ondernomen, en in de Koninklijke besluiten, genomen ter uitvoering van de regeling, neergelegd in dat van 27 Juli 1896, is dan ook bepaald geworden, dat de schepen zich in de wateren van Nederlandsch-Indië steeds zullen bevinden in dienst.

Of dit bevorderlijk is aan het, hier als noodzakelijk vooropgestelde, woekeren met weermiddelen, zoo materieele als personeele, moge uit het volgende blijken.

Uit den aard der zaak worden de reizen der oorlogsschepen van Nederland naar Indië en omgekeerd benut tot aflossen van personeel. Het schip dus, dat naar Nederland gaat om herstellingen te ondergaan, neemt personeel mede, dat de vastgestelde drie jaren in de tropen heeft uitgediend, en het, na herstelling, in Nederland in dienst gestelde schip neemt versch personeel naar Indië mede.

Wegens de vele diensten, waartoe het personeel geroepen is, vooral gedurende den zomer hier te lande, kiest men voor die aflossing een bepaald deel van het jaar, en zoude eene reis tusschentijds groote stoornis in den dienst veroorzaken.

Het schema, voor die aflossingsreizen gemaakt, kan nu niet tegelijk beantwoorden aan den eisch, dat een schip het eskader in Oost-Indië verlaat, juist wanneer het herstelling behoeft. Zekerheidshalve zal men de reizen zoodanig regelen, dat een schip, reeds vóórdat het in minder gereeden toestand geraakt, wordt vervangen,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

maar daardoor wordt niet ten volle de economie betracht; en in gevallen van plotseling ontstaande of te voorschijn komende gebreken zou een schip onbruikbaar worden, vóórdat het kon worden vervangen, en zoude de bemanning onbenut in het tropische klimaat vertoeven.

Beschikt men over eene aanzienlijke reserve aan materieel, dan kan altijd gezorgd worden, dat een naar Oost-Indië vertrekkend schip in zoodanigen toestand verkeert, dat het de grootst denkbare kans heeft, gedurende drie jaren volkomen geschikt voor den dienst te blijven, en kan men in Nederland een of meer schepen in zulk een toestand van gereedheid houden, dat mocht eenig schip in Indië tusschentijds herstelling behoeven, uitzending van een vervanger dadelijk mogelijk is, aangenomen dat het vinden der bemanning voor den overvoer geen bezwaar oplevert.

Verschillende programma's van organisatie, in den laatsten tijd opgemaakt, hielden met deze mogelijkheid rekening. Zoo waren in het programma van den Minister Jhr. VAN DER WIJCK voor den algemeenen dienst en het eskader in Oost-Indië 12 schepen voorzien. De sterkte van genoemd eskader was op zes schepen vastgesteld, zoodat er nog evenveel overbleven. Deze aantallen bleven gehandhaafd in het plan van zijn opvolger, Jhr. RÖELL, die bij het zevental reeds voltooide of nog in aanbouw zijnde pantserdekschepen vijf pantserschepen, type „Koningin-Regentes", wenschte te voegen.

Destijds stelde men zich voor, het eskader in Oost-Indië te doen bestaan uit twee pantserschepen en vier pantserdekschepen (kruisers).

De gebeurtenissen van 1905 in het verre Oosten waren aanleiding, de behoefte aan materieel voor de beveiliging

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

af, hoe ver men het in deze richting zal kunnen sturen, of men zal kunnen decreteeren: geen werkelijk vechtschip gaat meer uit Indië naar Nederland terug, alle worden in Indië in oorlogstijd benut, voor zooover vóór of gedurende den oorlog daartoe geschikt te maken, en de aflossing van het Europeesch gedeelte der bemanning wordt geregeld, onafhankelijk van de herstellingen der schepen.

Klaarblijkelijk is het voordeel, in deze handelwijze gelegen, grooter, naarmate de eenheden, waaruit het eskader bestaat, van meer beteekenis zijn.

Het antwoord zoekende op de vraag, hoe het aangegeven doel te bereiken zal zijn, kom ik op de oude kwestie van het benutten van inlanders in de bemanning der vloot.

Bij de Marine autoriteiten bestaat de meening, dat met elementen uit de Inlandsche bevolking onzer Oost-Indische bezittingen geene andere dan de meest ondergeschikte plaatsen in de bemanning van een hedendaagsch oorlogschip kunnen worden bezet; tegen de verschrikkingen van een modern zeegevecht zou het militair uithoudingsvermogen van dit volk niet bestand zijn; fatalistisch aangelegd, zoo meent men, zou de inlander in de hitte van den strijd geest en wilskracht verliezen en gelaten zijn noodlot afwachten.

Eene proef, om de juistheid dezer stelling aan de praktijk te toetsen, is uit den aard der zaak niet te nemen; bleek in een zeegevecht van de onderstelde inferioriteit in krijgsmans-eigenschappen, dan zou het kwaad reeds geleden zijn.

Maar is het daarom noodig, zich eens en voor altijd bij die uitspraak neder te leggen, en daardoor millioenen weerbare mannen uit te sluiten van een werkkring,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

waarin zij zoo uitstekend te benutten zoude zijn, wanneer die uitspraak eens niet geheel juist ware?

Onwillekeurig vraagt men zich af, langs welken weg zoovele onzer Zee-officieren, het meerendeel van hen, die ooit in hooggeplaatste functie tot oordeelen in deze materie geroepen waren, tot hunne meening gekomen zijn.

In den Marine-dienst maakt men vluchtiger kennis met aard en karakter der inlandsche bevolking dan in andere takken van 's Lands dienst en in het particulier bedrijf. Ziet men nu, in welke ruime mate inlandsche kracht worden aangewend in het leger, bij de Gouvernements-Marine en de particuliere zeevaart, bij het spoorwegwezen en in de nijverheid, is het dan niet zeer waarschijnlijk, dat men, in breederen kring het onderzoek daarnaar instellende, omtrent de bruikbaarheid van de inlandsche bevolking tot geheel andere uitkomst dan die der Marine autoriteiten zou komen?

Officieren van het Nederlandsch-Indische leger, maar vooral zij, die in Atjeh met het korps marêchaussée hebben gewerkt, zullen allicht eenig uitsluitsel kunnen geven omtrent de krijgsmans-eigenschappen van den Inlander in moeielijke omstandigheden.

Bovendien, mocht ten slotte eenig verschil in waarde ten nadeele van den inlander geboekt blijven, dan moet het toch mogelijk zijn, door bijzondere maatregelen daaraan tegemoet te komen,

Het gaat hier toch niet om het hooger geplaatste gedeelte in de militaire organisatie. Zoolang 4 opnemingsvaartuigen en 4 flotille-vaartuigen in dienst zijn, — en het zal m. i. verstandig zijn, deze nog langen tijd te behouden, —, zullen er altijd officieren genoeg zijn, ook rekenende op die der Reserve, om in tijd van oorlog alle

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

torpedobooten in dienst te stellen, de kust-batterijen te bezetten en een of meer reserve-schepen te bemannen.

Wat machinisten betreft, ook van deze komt een aantal vrij van flotille- en opnemingsvaartuigen, bovendien is voor dit doel partij te trekken van het machinisten-personeel der particuliere stoomvaart door de instelling eener reserve.

Inlandsch stokerspersoneel komt reeds thans in zeer belangrijke verhouding op de vloot in Oost-Indië voor.

Wat betreft het personeel voor de uitoefening van enkele ambachten en voor verplegingsdiensten in de bemanning der schepen voorkomend, werd het denkbeeld der recruteering uit de inlandsche bevolking reeds aanbevolen in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 24 April 1908, een denkbeeld, dat mijne volle instemming heeft.

Voor het boven aangegeven doel zoude dus verder alleen noodig zijn, in betrekkelijk gering aantal matrozen 2e en 1e klasse, kwartiermeesters en bootslieden uit het inlandsch personeel aan te kweeken, en daarvan een gedeelte tot kanonnier te vormen.

Alleen langs dezen weg is het mogelijk, met het beperkt aantal vrijwilligers, dat in Nederland voor de bemanning der vloot te verkrijgen is, in Indië eene sterker zeemacht te onderhouden dan thans.

Gelukt dit niet, dan is het eenige alternatief gedwongen dienst bij de zeemacht, m. a. w. de militie voor eenige, minstens twee jaren, naar de Koloniën te zenden.

Het komt mij voor, dat het de moeite waard is, dit te ontgaan. Men moet daarom voor eene forsche keuze niet terug deinzen; men neme geene **proef**, men moet den inlander **willen** gebruiken, dan zal het ook **kunnen.**

Langs verschillende wegen kan strenge keuze van het

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

meest geschikte menschen-materiaal worden toegepast.

In de eerste plaats stelle men hooge eischen aan de lichamelijke ontwikkeling bij de aanneming; verder neme men de lieden aan met een kort dienstverband, en late alleen hen, waaruit iets goeds gemaakt kan worden, doordienen.

Dat velen dus, na enkele jaren dienst, zullen worden ontslagen, is geen bezwaar; aangezien de Gouvernements-Marine en de particuliere Zeevaart vele varensgezellen kunnen gebruiken, zal een diensttijd van enkele jaren bij de Marine de jongelingschap aanlokken als doorgangstijd naar de zeemans-loopbaan.

Wordt te zijner tijd militaire dienstplicht ingevoerd, dan kan aan het gedurende enkele jaren dienen bij de Marine voordeel door vrijstelling van verderen dienstplicht worden verbonden.

Wellicht is het mogelijk, nog op andere wijze, in den geest van een capitulanten-stelsel, of door vrijstelling van heerendienst of andere persoonlijke lasten, voordeelen aan dienstneming bij de Marine te verbinden.

Met aanbreng- en handgelden werke men in ieder geval zoo min mogelijk, liefst in het geheel niet.

Eene goede bezoldiging en pensionneering van hen, die doordienen, zal op den duur het meest werkzame lokmiddel blijken.

Het zal den lezer niet ontgaan zijn, dat hier, zonder nadere aanduiding van landaard, van inlanders wordt gesproken. Aan betere kenners van die bevolking dan schrijver dezes zij overgelaten, uit te maken, onder welke harer onderdeelen bij voorkeur naar goede Marine-matrozen te zoeken zal zijn. Aan keuze zal het niet ontbreken onder de dertig en meer millioenen!

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Voor de eerste opleiding van kanonniers, zooveel mogelijk parallel gaande met die op het artillerie-instructie-schip in Nederland, zoude zeker een der kruisers het meest geschikt zijn. Opleiding tot onder-officier zoude tevens daar aan boord kunnen plaats vinden.

De aflossing van het Europeesch personeel van uit Nederland zal bij wijze van transport moeten geschieden

Het voordeel, aan het thans vigeerende stelsel verbonden, dat het personeel in Indië kan blijven op het schip, waarmede het in Nederland in dienst gekomen is, zoodat van de op de uitreis gehouden oefeningen en het aan elkander en aan het schip gewennen van hooger en lager geplaatsten, ten bate van de strijdvaardigheid en den goeden geest wordt partij getrokken, kan dus niet worden behouden.

Aan dat gemis dient te worden tegemoet gekomen, door intensieve oefening direct na aankomst in Indië, waarbij het raadzaam zal zijn, de nieuw aangekomenen zooveel mogelijk bij elkander te houden.

Worden de transportreizen verricht door de bestaande kruisers, hetgeen nog gedurende tal van jaren mogelijk zal zijn, dan blijft het personeel op den overtocht, in het belang van krijgstucht en oefening, in oorlogsscheepsverband.

Gevraagd zou kunnen worden, waarom hier geen inlandsche zeemilitie wordt voorgesteld. Zeker zou dit de aangewezen weg zijn, wanneer het gold, eene zeemacht te scheppen, geëvenredigd aan de getalsterkte van Insulinde's bevolking. Zulk eene zeemacht zoude echter aan hooger personeel, dat zeker voorloopig niet uit de inlandsche bevolking te trekken zou zijn, zooveel vereischen, dat de tegenwoordige inrichting der Nederlandsche Zeemacht daarin niet zou kunnen voorzien.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Hetgeen in deze regelen wordt bedoeld, is slechts een zoodanige uitbreiding van het inlandsche element onder de bemanning der vloot in Indië, waardoor zonder noemenswaardige versterking van de Europeesche bemanning in de eerstvolgende jaren met het weinige krachtige oorlogsmaterieel gewoekerd zal kunnen worden, door al dat materieel in de Indische wateren te houden en het in oorlogstijd in dienst te stellen.

Neemt men aan, dat in 1915 het eskader in Oost-Indië verrijkt zal worden met een tweede pantserschip, type „Zeven Provinciën" of grooter, dan zal tegen dat tijdstip naar de hier vooropgestelde beginselen de bemanning moeten gevonden worden voor het in dienst stellen van: twee pantserschepen van 6500 ton of grooter, vier idem, type „Koningin-Regentes", en zooveel torpedo-jagers, torpedobooten, onderzeebooten en mijnenleggers als dan aanwezig zullen zijn, zoomede voor de bezetting der kustbatterijen.

De aantallen inlandsche matrozen 1e klasse, kwartiermeesters en bootslieden, die moeten worden opgeleid, en het aantal kanonniers, dat daar uit moet worden gevormd, om het bovengestelde desideratum te bereiken, kunnen zeker door vrijwillige dienstneming worden gevonden.

Mocht later tot grootere uitbreiding van de zeemacht in Nederlandsch-Indië worden besloten, waarbij ook het vraagstuk van de voorziening in het hoogere personeel op den voorgrond zou treden, dan zal inmiddels met het hier voorgedragen stelsel waardevolle ervaring kunnen zijn opgedaan, en zullen zich wellicht nieuwe gezichtspunten hebben geopend op de vraag, hoe zonder bovenmatige lasten op het moederland te leggen, een weerbaar Insulinde kan worden verkregen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Natuurlijk is bij deze beschouwingen aangenomen, dat de aan de schepen en werktuigen te verrichten herstellingen en voorzieningen in Indië even snel en even deugdelijk kunnen worden uitgevoerd als hier te lande.

Het personeel van het Marine-Etablissement te Soerabaia heeft in de laatste jaren ruimschoots ondervinding opgedaan met het herstellen van ons modern Marinemateriëel, zij het ook, dat het meest omvangrijke werk voor de nijverheid in het moederland bewaard bleef. Aan verbetering der outilleering van het etablissement is met zorg gearbeid en zijn aanzienlijke bedragen besteed.

Mocht nu bij zorgvuldige overweging blijken, wat ik niet waarschijnlijk acht, dat op dit oogenblik het ondernemen van alle aan onze schepen te verrichten herstellingen nog boven de krachten der Indische Marine-werf zou gaan, zoo kunnen toch ongetwijfeld maatregelen worden genomen, om ieder bezwaar tegen zoodanige handelwijze in de toekomst op te heffen.

Wellicht zal bijzondere waakzaamheid van de zijde der Regeering noodig zijn, met het oog op de ligging van het etablissement, om, bij eventueele verbeteringen aan de haven-inrichtingen de gelegenheid tot uitbreiding van het etablissement te behouden.

April 1910.

PERPUSTAKAAN NASIONAL R.I.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

243/5.

Buku lawas.

W. J. Cohen Stuart

Het Eskader in Oost-Indie.

VI : —

353

10/11 - 2010